

muştur. Câhiz onun ensâb hakkında bir eserinin bulunduğundan bahsetmektedir (*Kitâbü'l-Hayevân*, III, 209). Suhâr emsal sahasında telif edildiği tesbit edilebilen ilk iki eserden birinin müellifidir. Ebû Ubeyd el-Bekrî onun *Kitâbü'l-Emsâl* adıyla bilinen bu eserinden (İbnü'n-Nedîm, s. 102) bir meselin aslı hakkında uzun bir hikâye nakletmiştir (*Faşlû'l-makâl*, s. 388-389).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 483; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 557-558, 562; VII, 87; Câhiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, I, 90-91; III, 209; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 327; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 455; İbn Hibbân, *es-Şikât*, III, 194-195; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecid es-Selefi), Beyrut 1405/1985, VIII, 73-74; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüddü), s. 102; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 735-736; İbn Hazm, *Esmâ'ü's-şahâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kisrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 210; Ebû Ubeyd el-Bekrî, *Faşlû'l-makâl* (nşr. İhsan Abbas - Abdülmecid Âbidîn), Beyrut 1391/1971, s. 388-389; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), II, 391; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 408-411; a.mlf., *Ta'cîlû'l-menâ'â*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kitâbi'l-Arabî), s. 183-184; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâḍara* (nşr. Halîl el-Mansûr), Beyrut 1418/1997, I, 168; Sezgin, *GAS*, I, 261; *Tecrid Tercemesi*, I, 61-62; Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (trc. Salih Tuğ), İstanbul 1991, I, 401; Mustafa Payda, "Ensâb", *DİA*, XI, 246-247.

MEHMET EFENDİOĞLU

SUHEYB b. SİNÂN

(صحب بن سنان)

Ebû Yahyâ Suheyb
b. Sinân b. Mâlik er-Rûmî
(ö. 38/659)

Sahâbî.

Hicretten otuz yıl kadar önce Irak'ın Musul şehri yakınlarında Fırat (veya Dicle) nehri kıyısındaki bir köyde doğdu. Babası Rebîa kabilesinin kollarından Benî Nemir b. Kâsîr'a mensup bir Arap'tır. Asıl adı Umeyre iken sonradan Rumlar tarafından Suheyb diye değiştirilmiş, Hz. Peygamber de ona Yahyâ isminde bir oğlu bulunmadığı halde Ebû Yahyâ künyesini vermiştir. Daha çok Suheyb er-Rûmî (Suheyb-i Rûmî) olarak tanınmaktadır. Onun bu nisbeyle tanınmasının sebebi çok küçük yaşta Bizanslılar'ın bölgeye yaptıkları bir saldırıda esir edilmesi ve Bizans topraklarında büyümesidir. Rum kültürüyle yetişen Suheyb gençlik çağında Kelb kabilesi tüccarlarına köle olarak satıldı ve onlar tarafından Mekke'ye götürüldü. Burada Abdullah b. Cüd'ân et-Teymî onu satın aldı ve ardından âzat etti. Hür kaldığı halde memleketine dönmeyen Suheyb bundan sonraki hayatını

Abdullah b. Cüd'ân'ın halifi (müttefik) olarak Mekke'de sürdürdü. Onun Mekke'ye köle tüccarları tarafından getirilmeyip çok miktarda mal ile Bizans'tan kaçarak geldiği ve Mekke'ye Abdullah b. Cüd'ân'ın halifi olarak yerleştiği rivayet edilmekteyse de (İbn Abdülber, II, 728) Medine'ye hicreti sırasında müşriklerin kendisine bütün mal varlığını burada elde ettiğini söylemeleri bunun doğru olmadığını göstermektedir.

Resûl-i Ekrem ile henüz peygamber olmadan önce arkadaşlık kuran Suheyb zaman zaman onunla sohbet ederdi. Gizli davet sürecinde İslâm'dan haberdar olunca Dârülerkam'a giderek İslâmiyet'i kabul etti. O sırada müslümanların sayısı otuz kişinin biraz üzerindeydi. Müslüman olduğunu açıkta söyleyen ilk yedi kişi arasında yer aldığı ve Mekke'de kendisini koruyacak kabilesi ve nüfuzlu çevresi bulunmadığı için müşriklerin saldırılarına mâruz kaldı. Aşırı derecede dövüldü ve çıplak vücuduna demirden zırh giydirilerek güneşin altında bırakıldı. İnançları uğrunda eziyete uğrayan, bundan dolayı hicret eden, sonra savaşta sabredenleri Allah'ın bağışlayacağını müjdeleyen âyetin (en-Nahl 16/110) Suheyb-i Rûmî, Bilâl-i Habeşî ve Ammâr b. Yâsir hakkında indiği nakledilir (Zehebî, II, 21). Bir defasında Suheyb, Habbâb b. Eret ve Ammâr b. Yâsir gibi korumasız kimselerle Mekke sokaklarında yürürken, "Muhammed'in arkadaşları bunlar mı?" diye kendileriyle alay eden müşriklere hitaben Suheyb bir müslümanın zayıf olması sebebiyle zelim sayılamayacağını, müşrik olan kimsenin de aziz olamayacağını belirtmiş, müşrikler de, "Allah'ın aramızdan seçip lutfuna lâyık gördüğü kimseler bunlar mıymış?" diyerek onları hırpalayıp dövmüşlerdi. En'âm sûresinin 53. âyetinin bu olay üzerine nâzil olduğu belirtilir (Belâzûrî, I, 181). Aynı sûrenin 52. âyeti de müşriklerin Hz. Peygamber'e haber göndererek Suheyb'i ve onun gibi zayıf müslümanları yanından uzaklaştırdığı takdirde kendisiyle görüşebileceklerini söylemeleri üzerine inmiştir (İbn Kesîr, III, 254-255).

Mekke'de çileli bir hayat yaşamasına rağmen Suheyb en son hicret edenlerden biri oldu. Kaynaklarda, Resûl-i Ekrem'in hicret için yola çıkmadan önce Hz. Ebû Bekir'e yanlarına Suheyb'i de almasını söylediği, ancak yolculuk aceleye geldiği için bunun mümkün olmadığı, durumu sabahleyin öğrenen Suheyb'in yol hazırlığını tamamlayarak Hz. Ali ile birlikte yola çıktığı ve Resûlullah'la Kubâ'da buluştuğu belir-

tilmektedir (Ebû Nuaym, I, 152). Mekke'den ayrılacağı sırada müşrikler yolunu keserek Mekke'ye gelirken hiçbir şeyi bulundurmamış, sahip olduğu serveti burada kazandığını söyleyerek Mekke'den bir şey çıkarmasına izin vermediler. O da bütün mal varlığını bırakarak hicret etti. Bunu duyan Hz. Peygamber üç defa, "Suheyb kârlı bir alışveriş yapmıştır" dedi (İbn Sa'd, III, 228). "Bazı kimseler de Allah'ın rızasını kazanmak için canını bile verir" âyeti (el-Bakara 2/207) bu olay üzerine inmiştir (İbn Kesîr, I, 360-361). Suheyb, Kubâ'ya vardığında bekâr olan diğer sahâbîlerle birlikte Sa'd b. Hayseme'nin evinde kaldı. Resûlullah onu esardan Hâris b. Simme ile kardeş ilan etti. Bir müddet Suffe'de kalan Suheyb'e Resûl-i Ekrem daha sonra ev verdi. Bedir, Uhud ve Hendek başta olmak üzere bütün savaşlara katıldı. Medine'de bulunduğu ve sefere çıktığı zamanlarda hep Resûlullah'ın yanında oldu. Hz. Ebû Bekir ve Ömer dönemlerinde onlardan itibar gördü. Hz. Ömer onun sözüne değer verir, kendisine güvenirdi. Saldırıya uğrayıp yaralandığı ve üzüntüsünden dolayı yüksek sesle ağladığı sırada kendisini Suheyb teskin etmişti. Hz. Ömer, vefat etmeden önce devlet işlerini yürütmek ve mescidde namaz kıldırmak için onu vekil bıraktı; vefat edince cenaze namazını Suheyb kıldırdı. Üç gün süren halife seçimi ve yeni halifeye biat sürecinde mescidde imamlık görevini ifa etti. Hz. Osman devrinde ortaya çıkan ve Hz. Ali döneminde devam eden fitne olaylarında tarafsız kalmaya ve yatıştırıcı bir rol üstlenmeye çalıştı. Suheyb, Şevval 38'de (Mart 659) Medine'de vefat etti, cenaze namazını Sa'd b. Ebû Vakkâs kıldırdı ve Cennetü'l-baki'da defnedildi. Geç dönemde kaleme alınan bazı eserlerle günümüzde yazılan bazı kitaplarda Suheyb'in 49 (669) yılında gerçekleşen İstanbul seferine katıldığı, dönüştü Çorum'a uğradığı, burada hastalanarak vefat ettiği, Çorum yakınında Hıdırlık diye bilinen yere defnedildiği, bugün burada cami ve ziyaret edilen türbesinin bulunduğu belirtilmekteyse de (değerlendirmeler için bk. Erkoç, s. 33-49), Medine'de öldüğünün kesin olarak bilinmesi ziyaret edilen bu yerin sadece bir makam olabileceğini göstermektedir.

Suheyb b. Sinân fazilet, takvâ ve güzel ahlâk sahibi olmasının yanında cömert, hoşgörülü ve şakacı bir insandı. Hicret sırasında geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle gözlerinden biri ağrıyaya başlamış ve bu ağrıyla Kubâ'ya Hz. Peygamber'in yanına gelmişti. Burada kendisiyle birlikte aralarında Resûl-i Ekrem, Ebû Bekir ve Ömer

gibi sahâbîlerin de bulunduğu bir topluluğa hurma ikram edilmiş, çok aç olan Suheyb hurmaları iştahla yemeye başlayınca Resûlullah ona, “Gözün ağrıyor ama hurmaları yiyorsun” demiş, Suheyb de, “Yâ Resûlellah! Ben ağrımayan gözümü kullanıyorum” diyerek onu güldürmüştü (İbn Sa’d, III, 228-229). Bizans topraklarından gelip müslüman olanların öncüsü kabul edilen Suheyb (Taberânî, VIII, 29) hata etme endişesi ve rivayetdeki titizliği sebebiyle hadis nakletmemiştir. Hadis rivayet etmesini isteyenlere Hz. Peygamber’in savışları konusunda, gördüğü ve yaşadığı olaylar hakkında bilgi verebileceğini, ancak Resûlullah’ın sözü olarak bir şey nakletmeyeceğini söylemiştir (İbn Sa’d, III, 229). Bununla birlikte kendisinden Abdullah b. Ömer ve Câbir b. Abdullah gibi sahâbîlerle Saîd b. Müseyyeb, Abdurrahman b. Ebû Leylâ ve Kâ'b el-Ahbâr gibi tâbîler bir kısmı mükerrer otuz hadis rivayet etmiştir (İbn Hazm, s. 103). Bunlardan üçü *Şahîh-i Müslim*’de yer almış, *Kütüb-i Sitte*’ye dahil olan sünen sahipleri de onun hadislerine eserlerinde yer vermiştir (Yahyâ b. Ebû Bekir el-Âmirî, s. 138). Hz. Peygamber’in eşi Ümmü Seleme’nin kız kardeşi Reyta bint Ebû Ümeyye ile evlendiği bilinen Suheyb’in Habîb, Hamza, Sa’d, Sâlih, Sayfî, Abbâd, Osman ve Muhammed adlarında oğulları olmuş, bunlar da kendisinden rivayette bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 332-333; VI, 15-18; İbn Sa’d, *et-Tabakât*, III, 226-230; İbn Kuteybe, *el-Ma’ârif* (Ukâşe), s. 264-265; Belâzûrî, *Ensâb*, I, 180-184; Taberânî, *el-Mu’cemû’l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmeccid es-Selefi), Beyrut 1405/1985, VIII, 28-46; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 151-156; İbn Hazm, *Es-mâ’ü’ş-şahâbeti’r-ruvât* (nşr. Seyyid Kesrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 103; İbn Abdülber, *el-İstî’âb* (Bicâvî), II, 726-733; İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-gâbe*, Beyrut, ts. (Dârü’l-fikr), II, 418-421; Zehebî, *A’lâmü’n-nübelâ*, II, 17-26; İbn Kesir, *Tefsîrü’l-Kur’ân*, I, 360-361; III, 254-255; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 449-452; a.mlf., *Tehzîbü’t-Tehzîb*, Beyrut 1404/1984, IV, 385; Yahyâ b. Ebû Bekir el-Âmirî, *er-Riyâzü’l-müstetâbe* (nşr. Ömer ed-Dîrâvî Ebû Hacle – M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1409/1988, s. 136-138; Şevkânî, *Derrü’s-sehâbe* (nşr. Hüseyin b. Abdullah el-Ömerî), Dimaşk 1404/1984, s. 372-373, 630; Ethem Erkoç, *Suheyb-i Rûmî: Hayatı ve Rivayet Ettiği Hadisler*, Çorum 2002, s. 33-49; Sadık Kılıç, “Suheyb er-Rûmî el-Bedrî”, *Diyanet Dergisi*, XX/4, Ankara 1984, s. 30-40; Ömer Sabuncu, “Suheyb er-Rûmî, Hayatı, Kişiliği ve Faaliyetleri”, *İSTEM: İslâm, San’at, Tarih, Edebiyat ve Müsiki Dergisi*, IV/7, Konya 2006, s. 159-173.

MEHMET EFENDİOĞLU

SUHTE

(bk. SOFTA).

SUHUF

(المصحف)

Kutsal metinleri ifade eden
bir Kur’an terimi.

Arapça *sahîfe* kelimesinin çoğuludur. Güney Sâmî dilinde “yazmak” anlamındaki *sahafa* kökünden türediği ileri sürülen *sahîfe* “yayılmış, açılmış şey; üzerine yazı yazılacak veya yazılmış nesne, kâğıt” anlamlarına gelmekte (*Lisânü’l-‘Arab*, “şhf” md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 790-791). İslâm öncesi dönemde mektup, hukukî sözleşme, şiir, hitabe ya da bir araya getirilmiş sözleri ifade etmekteydi. Önceleri papirüs ve parşömeden, II. (VIII.) yüzyılın sonlarından itibaren kâğıttan yapılan, İslâm öncesinde ve İslâm’ın ilk yıllarında genelde dinî, hukukî ve tarihî belgeleri kaydetmek amacıyla kullanılan düzgün yüzeyli yazı malzemesine *suhuf* denilmiştir. Buna göre *suhuf* kitap, defter veya kürrâse (sekiz sayfalık forma) ile eş anlamlı olarak bütün halinde yahut kısmen kaydedilmiş metni belirtmektedir. *Sahîfe* Arapça’da benzer anlamlı “kirtâs” ve “varak” kelimelerinden farklı olarak belirli bir yazı malzemesini akla getirmemekte, muayyen bir miktarı da belirtmemektedir. Dolayısıyla tek bir yaprağa olduğu gibi rulo şeklinde dürülmüş, dosyalanmış veya defter gibi dikilmiş pek çok yaprağa işaret etmektedir. *Suhuf* İslâm literatüründe kutsal metinleri ya da bir âlimin bir araya getirilmiş yazılarını, sahâbe ve tâbiîn tarafından toplanan erken dönem hadis metinlerini ifade etmek için kullanılmıştır (ayrıca bk. SAHİFE). *Suhuf* kılıf, bohça veya kutu içine konularak korunuyordu. İki kapak arasında toplanmış olanları ise *mushaf* diye adlandırılıyordu ki bu terim mushaf döneme itibaren sadece Kur’an için kullanılmıştır (Halîl b. Ahmed, *Kitâbü’l-‘Ayn*, “şhf” md.). Hz. Ebû Bekir, halifeliği döneminde Kur’an’ın toplanıp iki kapak arasında bir kitap haline getirildiği sırada ona bir isim aranmasını istemiş, sıfır ve mushaf adlarından ikincisinin konmasını kararlaştırmıştır (Süyûtî, *el-İtkân*, I, 164-165; ayrıca bk. MUSHAF).

Kur’an’da *suhuf* kelimesi önceki peygamberlere Allah tarafından gönderilen kutsal metinleri (Tâhâ 20/133; en-Necm 53/36-37; el-A’lâ 87/18-19), Kur’an’ın kendisini (Abese 80/13; el-Beyyine 98/2-3) ve insanların amellerinin ilâhî kayıtlarını (et-Tekvîr 81/10) ifade etmek için kullanılmıştır. Önceki peygamberlere indirilen kutsal metinler “ilk sahîfeler” (Tâhâ 20/133; el-

A’lâ 87/18) veya “İbrâhim ve Mûsâ’nın suhufu” (en-Necm 53/36-37; el-A’lâ 87/19) diye isimlendirilmiştir. Kur’an’da geçen “zübûr” kelimesi (Âl-i İmrân 3/184; eş-Şuarâ 26/196; Fâtır 35/25) “kitap” mânasındaki zebûrun çoğulu olup *suhuf* ile aynı anlamdadır. Ancak zebûr kelimesinin Hz. Dâvûd’a indirilen kitabın ismi olarak kullanımı yaygınlık kazanmıştır (*Lisânü’l-‘Arab*, “zbr” md.). Kaynaklarda yer alan ve zayıf olduğu kabul edilen bir rivayette Ebû Zer el-Gıfârî’nin Allah’ın resullerine kaç kitap gönderdiği sorusuna Hz. Peygamber 104 cevabını vermiş, bunlardan on sahîfenin Âdem’e, elli sahîfenin Şit’e, otuz sahîfenin İdrîs’e, on sahîfenin İbrâhim’e verildiğini, ayrıca Tevrat, İncil, Zebûr ve Kur’an’ın indirildiğini belirtmiştir (Taberî, *Tarih*, I, 312-313; Zemahşerî, VI, 360). İbn Hazm Tevrat, Zebûr ve İncil’in İbrânice, Hz. İbrâhim’e indirilen suhufun Süryânice olduğunu söyler.

Hz. Şit’in kendisine ve babasına gönderilen suhufu bir araya getirerek bunlarla amel ettiği (İbnü’l-Esir, I, 54), kendisine indirilen suhufu hikmet, kimya, simya, riyâzî ilimler ve bazı sanatlardan bahsedildiği nakledilmiştir. Hz. İdrîs’e indirilen suhufu semavî sırların, ruhanîlere hükmetme yöntemlerinin ve yıldız ilminin açıklandığı belirtilmiştir (Nişancızâde, I, 121, 124-125). Ebû Zer el-Gıfârî’nin Hz. İbrâhim’e gönderilen suhufun içeriği hakkındaki sorusuna Resûl-i Ekrem bunun dinî-ahlâkî mesellerden ibaret olduğu cevabını vermiştir (Taberî, *Tarih*, I, 312-313; Süyûtî, *ed-Dürrü’l-menşûr*, XV, 378).

Hz. Mûsâ’ya Tûr’da verilen ilâhî emir ve öğütleri içeren levhalar (elvâh, el-A’râf 7/145, 150, 154) bazı âyetlerde kendisine verildiği ifade edilen suhufu (en-Necm 53/36; el-A’lâ 87/19) eş anlamlı olmaktadır (Fahreddin er-Râzî, XXIX, 14). Bu levhaların sayısının on, yedi veya iki olduğu rivayet edilmiştir. Bunların malzemesinin Ceb-râil’in getirdiği ve zümrüt yahut kırmızı yakkuttan olduğu veya sert kayalar olup Allah’ın emriyle Mûsâ’nın Allah’ın kelâmını bunların üzerine kendi elleriyle oyduğu yahut üzerinde Tevrat’ın yazıldığı, gökten inen ve 10 arşın uzunluğunda tahtalar olduğu görüşleri ileri sürülmüştür. Levhaların içeriğine dair âyetten geçen “her şey hakkında öğüt ve açıklama” ifadesi (el-A’râf 7/145), İsrâiloğulları’nın dinî bakımdan ihtiyaç duydukları öğütler ve hükümlerin açıklanması şeklinde tefsir edilmiştir. Yine bu levhalarda, “Ben rahmân ve rahîm olan Allahım. Bana hiçbir şeyi ortak koşmayın. Yol kesip eşkiyalık yapmayın. Adımı anarak yalan yere yemin etmeyin ... Öldürmeyin, zi-